

JOLANTA KUROSZ

Materiały do ćwiczeń z teologii pastoralnej fundamentalnej. Wskazówki metodyczne

W 2009 r. na Wydziale Teologicznym Uniwersytetu im. Adama Mickiewicza w Poznaniu ukazała się książka z serii pomocy naukowych pt. *Teologia pastoralna. Materiały do ćwiczeń. Część pierwsza. Teologia pastoralna fundamentalna*¹. Jest ona pierwszą tego typu publikacją w Polsce, a adresatami są zarówno studenci, jak i prowadzący zajęcia z teologii pastoralnej fundamentalnej. Prezentowane materiały są kontynuacją poszukiwań warsztatu metodycznego omawianej dziedziny naukowej, którego podstawy zostały zaprezentowane w artykule zamieszczonym w czwartym tomie „Teologii Praktycznej” z 2003 roku².

Podczas pracy redakcyjnej uwzględniono specyfikę ćwiczeń, które obok wykładów, seminariów, proseminariów, praktyk zawodowych, duszpasterskich oraz pedagogicznych wchodzi w skład procesu dydaktycznego wyższych uczelni. Prezentowane materiały stanowią propozycję praktycznej realizacji celu głównego i celów szczegółowych osiąganych podczas ćwiczeń z teologii pastoralnej ogólnej powiązanych z wykładem. Układ oraz dobór treści w podręczniku został tak skonstruowany, aby dawał możliwości wyboru tematów na poszczególne zajęcia w zależności od tematyki prowadzonego wykładu. Natomiast wieloletnie doświadczenie pracowników Zakładu Teologii Pastoralnej w prowadzeniu zajęć przyczyniło się do zamieszczenia podstawowych zagadnień z zakresu

Jolanta KUROSZ, dr, adiunkt w Zakładzie Teologii Pastoralnej WT UAM, Poznań, e-mail: kurosz@amu.edu.pl

¹ J. K u r o s z: *Teologia pastoralna. Materiały do ćwiczeń. Część pierwsza. Teologia pastoralna fundamentalna*. Poznań 2009 ss. 344. Uniwersytet im. Adama Mickiewicza w Poznaniu. Wydział Teologiczny. Biblioteka Pomocy Naukowych. Vol. 31.

² Por. J. K u r o s z: *Ćwiczenia z teologii pastoralnej dla studentów uniwersyteckich wydziałów teologicznych*. „Teologia Praktyczna”. T. 4: 2003 s. 343–360.

metodologii nauk pastoralnych, w tym możliwości wykorzystania nauk humanistycznych, które są pomocą w pisaniu prac magisterskich. Proponowana tematyka nie wyczerpuje jednak całości zagadnienia.

W niniejszym opracowaniu przedstawiono³ cele zadań, które powinny być zrealizowane przez studentów, wskazówki metodyczne przydatne podczas ćwiczeń. Celem niniejszego artykułu była próba stworzenia pomocy naukowej do prowadzenia zajęć, dlatego też najpierw zaprezentowano cel ogólny i cele szczegółowe poszczególnych rozdziałów, po czym treść poleceń i cele dla studentów do zrealizowania. W kilku przypadkach zamieszczono jeden cel szczegółowy dla kilku zadań. Ma to miejsce wówczas, gdy polecenia dla studentów wzajemnie się uzupełniają i zaleca się by zostały wykorzystane podczas jednej jednostki dydaktycznej. Metody prowadzenia zajęć w wielu propozycjach się powtarzają i są powszechnie znane, dlatego przedstawiono jedynie te, których realizacja może stanowić pewien problem dla prowadzących.

Warto jednak pamiętać, że jest to jedynie propozycja wykorzystania materiałów oraz próba podzielenia się doświadczeniem w pracy dydaktycznej. Studenci uczestniczący w zajęciach, ich aktywność oraz zakres posiadanej wiedzy, a także wcześniej wypracowane cele naukowe przez prowadzących zarówno wykłady, jak i ćwiczenia stanowią punkt odniesienia wokół, którego należy przygotować i przeprowadzić zajęcia dydaktyczne. Zamieszczone teksty mogą stanowić inspirację do przeprowadzenia zajęć według własnych pomysłów. Proponowane teksty w podręczniku są w większości przypadków fragmentami większej całości, dlatego zachęcam by studenci w miarę możliwości zapoznali się w całością artykułów. Nieodzowne w twórczym przeprowadzaniu zajęć jest zapoznanie się z tekstami przez studentów w domu, przy czym nie wystarczy pobieżna lektura, ale gruntowne zgłębienie proponowanej tematyki.

Wskazówki metodyczne

ROZDZIAŁ I: Teologia pastoralna jako nauka teologiczna

CEL OGÓLNY: uzupełnienie (poszerzenie) treści wykładu poprzez zapoznanie z dokumentami Kościoła, literaturą przedmiotu oraz rozwijanie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą dotyczącą teologii pastoralnej jako pełnoprawnej dyscypliny teologicznej⁴.

³ W artykule wskazano także miejsca, gdzie zauważono błędy redakcyjne, pomimo dokonania licznych korekt przed ukazaniem się podręcznika.

⁴ Por. Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*. Libreria Editrice Vaticana 1992 nr 57.

CELE SZCZEGÓŁOWE: przypomnienie wiadomości dotyczących przedmiotu materialnego i formalnego nauki, teologii jako dyscypliny naukowej oraz teologii pastoralnej; zapoznanie się z konsekwencjami, jakie wynikają dla teologii pastoralnej z określenia tychże przedmiotów; kształtowanie umiejętności dostrzegania trudności w pracy badawczej wynikających ze zróżnicowanych źródeł teologii praktycznej; pogłębienie znajomości dokumentu Kościoła (Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*) pod kątem procesu badawczego teologii pastoralnej; kształtowanie umiejętności poszukiwania rozwiązań dla pojawiających się trudności podczas badań naukowych z teologii pastoralnej; zapoznanie z definicją duszpasterstwa, znaczeniami pojęcia teologii praktycznej oraz jej dziedzinami; zapoznanie z celami i głównymi kierunkami rozwoju teologii pastoralnej w ujęciu eklezjologicznym, prakseologicznym i społeczno-politycznym; pogłębienie znajomości głównych zadań teologii pastoralnej oraz głównych kierunków jej rozwoju po Soborze Watykańskim II.

POLECENIE 1 s. 11: Uzupełnij schematy. Swoje odpowiedzi porównaj z zamieszczonymi podstawowymi pojęciami z zakresu metodologii, zamieszczonymi poniżej.

Cel – przypomnienie podstawowych wiadomości z zakresu przedmiotu i podmiotu nauki, w tym teologii pastoralnej.

Wskazówka metodyczna – samodzielna praca studentów lub praca w grupach; porównanie własnych odpowiedzi z tekstem s. 12.

Środki dydaktyczne – kartki w formacie A4 z zamieszczonymi schematami.

Uwaga – na ćwiczenie warto przeznaczyć kilka minut, nie powinno ono zdominować całych zajęć, zaleca się poszerzenie tematyki na seminariach magisterskich.

Inna propozycja – najpierw student samodzielnie uzupełnia schemat, następnie porównuje odpowiedzi z drugą osobą, później czynią to większej grupie, a na końcu wybierają jedną wersję odpowiedzi dla całej grupy, po czym porównują swoją pracę z tekstem zamieszczonym na stronie 12 w podręczniku.

POLECENIE 2 s. 14: a) Przedstaw konsekwencje wynikające z określenia przedmiotu materialnego i formalnego dla teologii pastoralnej. b) Uzasadnij stosowanie określeń teologia praktyczna i pastoralna. c) Wskaż przykłady postaw wiernych i duchowieństwa wynikające z tradycyjnej koncepcji teologii pastoralnej.

Cel – student powinien: wymienić konsekwencje wynikające dla badań naukowych z zakresu teologii pastoralnej; posiadać umiejętność stosowania róż-

nych jej określeń oraz dokonać analizy sytuacji aktualnej sytuacji Kościoła, pod kątem wskazania przykładów postaw wiernych mających swoje źródło w tradycyjnej koncepcji teologii pastoralnej.

POLECENIE 3 s. 18: a) Przedstaw posoborowe określenia przedmiotu teologii pastoralnej i wynikające z nich konsekwencje dla metody badawczej tej dziedziny nauki. b) Wskaż trudności wynikające ze zróżnicowanych źródeł teologii praktycznej.

Cel – student powinien znać konsekwencje dla badań naukowych wynikające z określenia przedmiotu teologii pastoralnej oraz dostrzegać trudności wynikające ze zróżnicowanych źródeł tychże badań

POLECENIE 4 s. 18: a) Uzupełnij w sposób logiczny powyższy tekst. b) Porównaj swoje odpowiedzi z tekstem oryginalnym. Zastanów się nad ewentualnymi różnicami w udzielonych odpowiedziach. c) Poszukaj w tekstach nr 2 i 3 zamieszczonych w tym rozdziale odpowiedzi na zaistniałe wątpliwości.

Cel – samodzielne sprawdzenie wiedzy studenta na temat teologii pastoralnej przed rozpoczęciem studium tego przedmiotu.

Wskazówka metodyczna – patrz: **POLECENIE 1** s. 11.

Środki dydaktyczne – kartki z tekstem do uzupełniania.

Uwaga – proponowane **POLECENIE** ma na celu konfrontację swojej dotychczasowej wiedzy z nauczaniem Kościoła. Koniecznie należy wyjaśnić uczestnikom spotkania, że nie chodzi o odgadnięcie brakujących wyrazów w podanym tekście, ale o logiczne wypełnienie luk, które ich zdaniem będzie odpowiadało postrzeganiu teologii pastoralnej jako nauki teologicznej. Dlatego też ważnym istotnym elementem podczas zajęć jest uzasadnienie odpowiedzi udzielanych przez studentów. Stanowi to także okazję do podjęcia dyskusji o postrzeganiu teologii pastoralnej i jej problematyki w Kościele.

Tekst dokumentu: *Teologia pastoralna jest naukową refleksją o codziennym wzrastaniu Kościoła w mocy Ducha Świętego w kontekście historii [...] Teologia pastoralna jest nie tylko umiejętnością, zespołem wskazań, doświadczeń i metod. Ma status pełnoprawnej dyscypliny teologicznej, ponieważ czerpie z wiary zasady i kryteria działalności duszpasterskiej Kościoła w historii; Kościoła, który »rodzi« każdego dnia Kościół, jak to trafnie ujmuje św. Beda Czcigodny: »Nam et Ecclesia quotidie gignit Ecclesiam«. Wśród tych zasad i kryteriów szczególnie*

ważne miejsce zajmuje ewangeliczne rozeznanie sytuacji społeczno-kulturalnej i kościelnej, w której prowadzona jest działalność duszpasterska⁵.

POLECENIE 5 s. 21: Podaj definicję teologii pastoralnej oraz jej zadania.

POLECENIE 6 s. 23: Podaj definicję duszpasterstwa.

POLECENIE 7 s. 25: a) Przedstaw dwa znaczenia pojęcia teologia praktyczna. b) Uzasadnij naukowy i teologiczny charakter teologii praktycznej

Cel – student powinien znać treść definicji teologii pastoralnej i duszpasterstwa, wymienić dwa znaczenia pojęcia teologia praktyczna oraz uzasadnić jej naukowy charakter.

Uwaga – powyższe polecenia mogą zostać wykorzystane podczas pisemnego kolokwium przeprowadzonego na początku zajęć.

POLECENIE 8 s. 29: a) Wymień cel teologii pastoralnej w ujęciu eklezjologicznym, prakseologicznym i społeczno-politycznym. b) Na czym polega propozycja F.X. Arnolda dotycząca skupienia działalności Kościoła wokół trzech funkcji oraz jakie przynosi konsekwencje dla rozważań teologii pastoralnej. c) Porównaj treść powyższego artykułu z tekstem A. Zuberbiera pt. *Metoda teologii praktycznej* (pkt. 3 tego rozdziału: *Posoborowe określenia przedmiotu i metody teologii praktycznej*).

Cel – student powinien wymienić cele teologii pastoralnej w różnych ujęciach, wyjaśnić propozycję Arnolda dotyczącą działalności Kościoła oraz posiadać umiejętność syntetycznego ujęcia proponowanej tematyki.

Wskazówka metodyczna – praca w 2 grupach podczas zajęć: przygotowanie krótkiej prezentacji np. grupa pierwsza prezentuje treści zawarte w podpunkcie a), grupa 2 – w podpunkcie b). Osoby słuchające podczas prezentacji zapisują ewentualne pytania. Po zakończeniu prezentacji dyskusja.

Inna propozycja (dla wymagających) – przed zajęciami studenci są zobowiązani do zapoznania się z tekstem z podpunktu c), którego treść należy uwzględnić podczas prezentacji.

POLECENIE 9 s. 31: a) Wymień główne zadania teologii pastoralnej. b) Przedstaw główne kierunki rozwoju teologii pastoralnej jakie rozwinęły się po Soborze Watykańskim II.

⁵ Tamże.

Cel – poszerzenie lub przypomnienie wiadomości dotyczących głównych zadań teologii pastoralnej, ponadto student powinien umieć przedstawić główne kierunki rozwoju teologii pastoralnej po Soborze Watykańskim II.

Wskazówka metodyczna – patrz: **POLECENIE 5** s. 21.

ROZDZIAŁ II: Metodologia nauk pastoralnych

CEL OGÓLNY: poszerzenie treści wykładu, zapoznanie z warsztatem badawczym teologii pastoralnej oraz wybranymi zagadnieniami metodologicznymi niezbędnymi w badaniach dotyczących urzeczywistniania się Kościoła w teraźniejszości.

CELE SZCZEGÓŁOWE: umiejętność rozróżnienia metod naukowych od technik badawczych i procedur badawczych; znajomość podstawowych pojęć niezbędnych w pracach badawczych; kształtowanie umiejętności stosowania precyzyjnych pojęć w teologii pastoralnej; pobudzenie do refleksji teologicznej w zakresie omawianych zagadnień, w tym encyklik społecznych Jana XXIII *Pecem in terris*, *Mater et Magistra*; praktyczna znajomość posługiwania się zdobytą wiedzą w celu opracowania poszczególnych problemów z zakresu teologii pastoralnej; umiejętność rozróżnienia modelu i wzoru; studenci powinni umieć formułować istotne pytania dotyczące religijnego obrazu parafii oraz posiadać świadomość możliwości i ograniczeń w badaniach struktur parafialnych; pobudzenie do refleksji nad sposobem realizacji głównych funkcji Kościoła we wspólnocie parafialnej, studenci powinni znać podstawowe elementy opisu Kościoła w zakresie struktur i funkcji oraz wymienić źródła w pracy badawczej z zakresu teologii pastoralnej.

Uwaga: drugi oraz trzeci rozdział w dużej części zawiera propozycje na seminaria naukowe.

POLECENIE 1 s. 36: a) Wyjaśnij różnice i wzajemne zależności między metodą naukową, a technikami badawczymi oraz procedurami badawczymi. b) Wyjaśnij pojęcia: teoria, typologia, model, wzór, opis. c) Przedstaw rodzaje opisów teoretycznych.

Cel – student powinien znać znaczenie w/w pojęć oraz rodzaje opisów teoretycznych.

Wskazówka metodyczna – praca w grupach przed zajęciami; studenci wyszukują w literaturze przykłady opisów teoretycznych.

Uwaga – powyższe polecenia mogą zostać wykorzystane podczas pisemnego kolokwium przeprowadzonego na początku zajęć.

POLECENIE 2 s. 41: a) Wykaż konieczność stosowania precyzyjnych (klawrownych) pojęć w teologii pastoralnej. b) Uzasadnij konieczność wykorzystania innych dyscyplin naukowych w procesie badawczym teologii pastoralnej oraz wskaż zagrożenia wynikające z tego faktu. Pomocne będą teksty z podrozdziału: *Paradygmat trzech etapów analizy teologicznopastoralnej* s. 46–49.

Uwaga – w podręczniku widnieje błędna nazwa podrozdziału na s. 41 tj.: *Proces badawczy teologii pastoralnej*. Przepraszam!

Cel – kształcenie umiejętności posługiwania się precyzyjnymi pojęciami z zakresu teologii pastoralnej.

POLECENIE 3 s. 45: a) Przedstaw specyfikę metodologiczną teologii pastoralnej. b) Wskaż główne założenia oraz znaczenie paradygmatu J. Cardijna dla teologii pastoralnej. c) Zapoznaj się z treścią encyklik społecznych Jana XXIII (np. *Pacem in terris*; *Mater et Magistra*). Wskaż w nich etapy omawianego paradygmatu.

POLECENIE 4 s. 49: Uzupełnij schematy przedstawiające poszczególne etapy procesu badawczego teologii pastoralnej.

Cel – student powinien znać i wykorzystywać w praktyce specyfikę metodologiczną teologii pastoralnej.

Wskazówka metodyczna – praca w grupach: tworzenie lub uzupełnienie proponowanych schematów, dyskusja.

Środki dydaktyczne – kartki A4 ze schematami.

Uwaga – teksty zamieszczone podrozdziale 3 i 4 proponuję wykorzystać podczas jednej jednostki dydaktycznej. Wybór poleceń wg uznania prowadzącego.

POLECENIE 5 s. 56: a) Dopasuj treść pytań zawartych w artykule P. Zuhle-nera do obranego przez siebie tematu, po czym spróbuj udzielić odpowiedzi.

Cel – praktyczne zastosowanie wiadomości z zakresu metodologii teologii pastoralnej, kształcenie umiejętności pastoralnego spojrzenia na znaną studentom rzeczywistość Kościoła.

POLECENIE 6 s. 60: a) Przedstaw paradygmat analizy prakseologicznej teologii pastoralnej. b) Wskaż cele badań empirycznych w teologii pastoralnej oraz w naukach społecznych. c) Wymień główne założenia paradygmatów metodologicznych teologii pastoralnej. d) Wykorzystując artykuły dotyczące procesu badawczego teologii pastoralnej oceń krytycznie przedstawione poniżej plany prac.

e) Wskaż poszczególne etapy badawcze, popraw ewentualne błędy (dotyczy również sformułowania tematu), uzupełnij treść w poniższych tematach badawczych [w podręczniku umieszczono przykładowe tematy i plany prezentacji].

POLECENIE 7 s. 62: Przedstaw poszczególne etapy badawcze do jednego z poniższych tematów lub wybranego przez siebie zagadnienia pastoralnego. [w podręczniku wymieniono propozycje tematów]

Cel – praktyczne zastosowanie wiadomości z zakresu metodologii teologii pastoralnej.

Wskazówka metodyczna – zanim studenci rozpoczną pracę w grupach należy wyprowadzić w tematykę, której dotyczy plan pracy; praca w grupach: studenci poprawiają błędy w przedstawionych planach i sformują prawidłowe odpowiedzi, dyskusja.

Uwaga – powyższe propozycje służą jako utrwalenie zdobytych wiadomości; proponuję wykorzystać różne plany prac z zakresu teologii pastoralnej, zarówno poprawnie sformułowane jak i zawierające błędy.

POLECENIE 8 s. 64: a) Wskaż różnice oraz ewentualne zależności między modelem i wzorem. b) Sformułuj ważne wskazówki, jakie winny być uwzględnione w badaniach z zakresu teologii pastoralnej, podczas których wykorzystywane będą inne dziedziny nauki.

polecenie 9 s. 67: a) Wymień i scharakteryzuj rodzaje modeli. b) Stwórz schemat wyjaśniający różnicę między modelem i koncepcją. c) Wyjaśnij powiązanie między modelem duszpasterstwa a koncepcją duszpasterską. d) Wskaż konsekwencje dla badań z zakresu teologii pastoralnej wynikające z możliwości korzystania z narzędzi badawczych nauk humanistycznych.

Cel – poszerzenie wiadomości z zakresu metodologii teologii pastoralnej, kształtowanie umiejętności wykorzystania modelu i wzoru w badaniach naukowych oraz odróżnienie modelu duszpasterstwa od koncepcji duszpasterstwa.

Uwaga – tematyka na seminarium naukowe.

POLECENIE 10 s. 70: a) Sformułuj istotne pytania dotyczące religijnego obrazu parafii. b) Wskaż zakres i ograniczenia w badaniu struktury parafii. c) Jakich nieprawidłowości należy w się wystrzegać w omawianym procesie badawczym? d) W którym etapie procesu badawczego teologii pastoralnej można wykorzystać omawianą tematykę? W odpowiedzi uwzględnij konkretne przykłady.

Cel – kształcenie umiejętności formułowania pytań dotyczących religijnego obrazu parafii, zapoznanie z zakresem i ograniczeniami w badaniach pastoralnych.

Uwaga – tematyka na seminarium naukowe.

POLECENIE 11 s. 74: a) Przedstaw główne założenia, które powinny być uwzględnione w badaniu parafii jako systemu religijnego. b) Przedstaw sposób realizacji głównych funkcji Kościoła przeprowadzonych w parafii. Porównaj odpowiedź z tekstami zamieszczonymi w rozdziale pt. *Budowanie wspólnoty w Chrystusie podmiotem działania Kościoła*.

POLECENIE 12 s. 78: a) Wymień źródła w pracy badawczej w teologii pastoralnej. b) Sformułuj pytania do wybranej przez siebie działalności duszpasterskiej. Pogrupuj je wg treści zawartych w tabeli na s. 75.

Cel – poszerzenie wiadomości związanych z pracami badawczymi z teologii pastoralnej, kształcenie umiejętności praktycznego zastosowania zdobytych wiadomości.

ROZDZIAŁ III: Wykorzystanie nauk humanistycznych w teologii pastoralnej – wybrane zagadnienia

CEL OGÓLNY: poszerzenie wiadomości z zakresu metodologii teologii pastoralnej oraz rozwijanie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą.

CELE SZCZEGÓŁOWE: zapoznanie się tematyką dotyczącą badań społecznych; kształtowanie umiejętności formułowania pytań w problemach badawczych; rozwijanie umiejętności planowania procesu badawczego; zapoznanie z problematyką dotyczącą badań sondażowych; nauka tworzenia poprawnego kwestionariusza do zagadnień badawczych; zapoznanie z tematyką badań systemowych oraz analizą strukturalną i funkcjonalną.

Uwaga – prezentowana w tym rozdziale tematyka ma pomóc studentom w pracach badawczych podczas pisania prac magisterskich, dlatego też wszystkie polecenia zawarte w tym rozdziale studenci powinni wykonać samodzielnie w celu zdobycia potrzebnych wiadomości i umiejętności.

ROZDZIAŁ IV: Teologia pastoralna – rys historyczny

CEL OGÓLNY: poszerzenie treści wkładu o teksty źródłowe, znajomość historycznego rozwoju teologii pastoralnej.

CELE SZCZEGÓŁOWE: analiza tekstów źródłowych dotyczących duszpasterstwa; porównanie treści wybranych dokumentów z różnych wieków historii Kościoła; rozwijanie umiejętności syntetycznego przedstawienia historycznego rozwoju teologii pastoralnej.

POLECENIE 1 s. 104: a) Wskaż cechy charakterystyczne dla posługi duszpasterskiej Kościoła zawarte w homilii. b) Wymień niebezpieczeństwa wskazane przez św. Asteriusza w posłudze pastoralnej Kościoła. Które z wymienionych w homilii są nadal aktualne.

Cel – przypomnienie cech oddziaływania duszpasterskiego, kształcenie umiejętności analizy aktualnej sytuacji posługi pastoralnej.

POLECENIE 2 s. 104: a) Wskaż cechy kapłana wymienione przez Grzegorza Wielkiego. Które z nich nadal są niezbędne w posługiwaniu pastoralnym? B) Porównaj treści z powyższego punktu z dokumentem Jan Pawła II – Adhortacją apostolską *Pastores dabo vobis* pkt. 16–30.

Cel – utrwalenie posiadanych wiadomości z zakresu prezentowanej tematyki, analiza i porównanie tekstów z różnych wieków historii Kościoła.

Uwaga – zadanie dla alumnów.

POLECENIE 3 s. 111. a) Wykorzystując powyższe teksty oraz posiadane wiadomości z zakresu historycznego rozwoju teologii pastoralnej uzupełnij schematy, tak by prezentowały one istotny wkład pastoralistów w rozwój tej dziedziny nauki lub utwórz własne. Schematy. b) Przedstaw za pomocą schematów rozwój teologii pastoralnej.

Cel – poszerzenie i utrwalenie wiadomości dotyczących rozwoju teologii pastoralnej na przestrzeni lat.

ROZDZIAŁ V: Teologia pastoralna – podstawy

CEL OGÓLNY: pogłębienie treści wykładu oraz kształcenie świadomości studentów, iż działalność duszpasterska powinna być wyrazem teologii opartej na całości prawd objawionych; rozwijanie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą dotyczącą podstaw teologicznych warunkujących działalność Kościoła.

CELE SZCZEGÓŁOWE: analiza tekstów ukazujących: ontologiczną podstawę określającą naturę i istotne przymioty duszpasterstwa, istotę procesu zbawczego oraz pośrednictwa zbawczego Kościoła; kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą dotyczącą aspektów samoudzielania się Boga człowiekowi

oraz ich znaczenia dla pośrednictwa zbawczego Kościoła; pogłębienie znajomości zasad duszpasterskich oraz konsekwencji wynikających dla posługi pastoralnej; analiza dokumentów Kościoła (Sobór Watykański II: Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*; Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*; Jan Paweł II: List apostolski *Tertio millennio adveniente*; List apostolski *Novo millennio ineunte*) oraz innych tekstów ukazujących Kościół jako wspólnotę w Chrystusie, jej wymiar wertykalny i horyzontalny; zakres i treść działalności zbawczej Kościoła; kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą dotyczącą realizacji duchowości komunii w praktyce duszpasterskiej; pogłębienie znajomości oraz praktyczne wykorzystanie zasad określających sensowną krytykę Kościoła.

POLECENIE 1 s. 119: a) W oparciu o powyższy tekst wyjaśnij w punktach (lub za pomocą schematu): A. znaczenie Chrystusa w życiu wewnętrznym Boga. B. wewnętrzny związek pomiędzy naturą Słowa Bożego a Wcieleniem. C. istotę Wcielania. b) Uzasadnij tezę: Chrystus jest realizatorem spotkania i jednoczenia człowieka z Bogiem.

Cel – analiza tekstów ukazujących ontologiczną podstawę do określenia natury i istotnych przymiotów duszpasterstwa, które są niezbędne do zrozumienia sensu pośrednictwa zbawczego Kościoła.

POLECENIE 2 s. 122: a) Przedstaw chrystologiczne uzasadnienie cech i przymiotów pośrednictwa zbawczego Kościoła. b) Uzasadnij służebny charakter pośrednictwa zbawczego Kościoła. c) Wyjaśnij na czym polega istota pośrednictwa zbawczego. d) Przedstaw trzy aspekty samoudzielania się Boga człowiekowi przez Chrystusa, ich znaczenie dla teologii oraz wpływ na pośrednictwo zbawcze Kościoła. e) Przedstaw i wykaż współzależność przymiotów pośrednictwa zbawczego oraz ich znaczenie dla teologii pastoralnej i duszpasterstwa

Cel – kształtowanie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą dotyczącą pośrednictwa zbawczego Kościoła.

POLECENIE 3 s. 125: a) Przedstaw personalistyczno-chrystologiczną zasadę formalną teologii pastoralnej oraz konsekwencje wynikające dla działalności duszpasterskiej Kościoła. b) Wyjaśnij, dlaczego zasada Bosko-ludzka K.F. Arnolda była niewystarczająca jako zasada formalna teologii pastoralnej. c) Jaki jest cel, charakter oraz podstawowe formy realizowane w duszpasterstwie w myśl zasady personalistyczno-chrystologicznej? d) Wskaż (lub wykaż brak) w wybranych przez siebie konspektach lekcji religii, katechezy parafialnej lub określonych działań duszpasterskich realizowanych w Twojej parafii, praktyczne

zastosowanie personalistyczno-chrystologicznej zasady duszpasterstwa. e) Poszukaj w konspektach zamieszczonych w miesięczniku „Katecheta” miejsca w których znalazła zastosowanie personalistyczno-chrystologiczna zasada duszpasterstwa.

POLECENIE 4 s. 128: a) Uwzględniając treści z poprzedniego paragrafu wskaż elementy, które łączą organicznie obie zasady personalistyczno-chrystologiczną i eklezjologiczną. Uzasadnij swoją odpowiedź. b) Przedstaw konsekwencje dla teologii pastoralnej wynikające z zasady personalistyczno-chrystologicznej i eklezjologicznej? c) Jakie wynikają konsekwencje z w/w zasad dla duszpasterzy?

Cel – student powinien znać zasady formalne teologii pastoralnej i duszpasterstwa oraz posiadać umiejętność dokonania analizy sytuacji Kościoła pod kątem ich praktycznej realizacji.

POLECENIE 5 s. 133: a) W puste miejsca wpisz odpowiedni dokument Soboru Watykańskiego II, tak by powstały tekst tworzył logiczną całość. Prawidłowe odpowiedzi możesz zamieścić w tabeli. b) Spróbuj krytycznie ocenić działalność duszpasterską w parafii twojego pochodzenia bądź inne (wybrane przez Ciebie) inicjatywy duszpasterskie w świetle powyższego tekstu. c) Z podanych fragmentów dokumentów Soboru Watykańskiego II wypisz te zdania, które najbardziej odpowiadają eklezjologicznej zasadzie teologii pastoralnej.

Cel – pogłębienie znajomości dokumentów soborowych ukazujących budowanie wspólnoty w Chrystusie oraz kształcenie umiejętności krytycznej oceny działalności duszpasterskiej w świetle poznanych dokumentów.

POLECENIE 6 s. 136: a) Podaj przykłady z działalności duszpasterskiej budujące wspólnotę Kościoła w wymiarze wertykalnym i horyzontalnym. b) Dokonaj oceny powyższych działań, uwzględniając poznane wcześniej zasady teologii pastoralnej i duszpasterstwa. c) Uwzględniając poznane zasady oraz etapy procesu badawczego teologii pastoralnej zaproponuj plan zawierający wskazania dla tych form działalności duszpasterskiej, które nie realizują w pełnym wymiarze wskazań soborowych.

Cel – znajomość koncepcji teologii pastoralnej ks. Franciszka Blachnickiego, kształcenie umiejętności dokonania syntezy zdobytej wiedzy w zakresie podstaw teologii pastoralnej oraz praktycznego jej wykorzystania dla działalności duszpasterskiej.

POLECENIE 7 s. 139: a) Uzasadniaj twierdzenie: *koinonia jest zasadą formalną urzeczywistniania się Kościoła*. b) Wskaż konsekwencje wynikające z zasady formalnej dla działalności zbawczej Kościoła.

Cel – pogłębienie znajomości zasady formalnej teologii pastoralnej i duszpasterstwa w ujęciu Franciszka Blachnickiego oraz umiejętność formułowania wniosków wynikających dla działalności Kościoła.

POLECENIE 8 s. 143: a) Wyjaśnij znacznie i konsekwencje zasady *communio* dla wspólnoty Kościoła. b) Określ zadania poszczególnych członków kościelnej wspólnoty ukazane w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium*, rozdz. III, IV i VI. c) Korzystając z Dekretu o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* przedstaw w punktach lub za pomocą schematu laikat jako podmiot urzeczywistniania się Kościoła. (DA 2,3,10,13,16,31) d) Porównaj treść dokumentu z życiem parafii Twego pochodzenia. e) Napisz wnioski duszpasterskie dla działalności Kościoła w Polsce. (możesz to uczynić w przedstawionej w podręczniku tabeli).

Cel – pogłębienie znajomości w/w dokumentów Kościoła oraz zapoznanie z tekstem Karola Wojtyły: *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II*; kształcenie umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

Wskazówka metodyczna – praca w grupach podczas wykonywania polecenia podpunktu d) i e); przed prezentacją, grupa powinna krótko scharakteryzować parafię, dla której sformułowała wnioski; w trakcie prezentacji pozostali uczestnicy notują swoje uwagi, które należy omówić po jej zakończeniu.

POLECENIE 9 s. 147: a) Przedstaw obraz Kościoła zawarty w *Refleksji końcowej* Synodu Biskupów w 1985 r. b) Zapoznaj się z Listem apostolskim *Tertio millennio adveniente*. Spróbuj odpowiedzieć na pytania postawione przez Jana Pawła II dotyczące wypełnienia nauki soborowej. c) Wskaż wytyczne konieczne do realizacji duchowości komunii w praktyce duszpasterskiej zawarte w Liście apostolskim Jana Pawła II w *Novo millennio ineunte* pkt 29–47. d) Przedstaw zadania duszpasterzy i świeckich ukazane w KK 32 i DK 9. Określ zasadę duszpasterstwa zawartą w dokumentach.

Cel – Zapoznanie z treścią w/w dokumentów Kościoła oraz kształcenie umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 10 s. 150: a) Wymień priorytety duszpasterskie niezbędne do kształtowania wspólnotowego charakteru Kościoła. Przedstaw ich realizację w parafii Twojego pochodzenia. b) Jakie dostrzegasz zagrożenia w budowaniu duchowości komunii w polskiej rzeczywistości Kościoła? c) Uwzględniając

przejawy duchowości komunii zawarte w *Novo millennio ineunte* zaproponuj priorytety w pracy wychowawczej, która będzie miała na celu kształtowanie takich postaw.

Cel – pogłębienie wiadomości oraz kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą, zwłaszcza wykorzystania jej do formułowania wniosków pastoralnych.

POLECENIE 11 s. 161: a) Wskaż przejawy miłości Kościoła. b) W jaki sposób Józef Tischner postrzegał sensowną krytykę Kościoła? c) Przedstaw zasady sensownej krytyki Kościoła zaprezentowanej przez Zbigniewa Nosowskiego. d) Poszukaj w prasie artykułów o Kościele w Polsce. Wskaż w nich miejsca, w których zastały zastosowane zasady sensownej krytyki.

Cel – uświadomienie, że prawdziwa krytyka Kościoła jest wyrazem miłości, znajomość zasad sensownej krytyki Kościoła, kształtowanie umiejętności różniwania krytyki od krytykanctwa.

Wskazówka metodyczna – tematyka szczególnie polecana dla grup, gdzie uwidacznia się ów problem.

ROZDZIAŁ VI: Urzeczywistnianie się Kościoła jako wspólnoty Ludu Bożego w liturgii

CEL OGÓLNY: kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji kościelnej i społeczno-kulturalnej w której urzeczywistnia się Kościół poprzez liturgię; poszerzenie treści wykładu.

CELE SZCZEGÓŁOWE: analiza soborowych dokumentów (Sobór Watykański II: Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*; Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w *Kościele Christus Dominus*, Dekret o Kościołach Wschodnich katolickich *Orientalium Ecclesiarum*, Dekret o formacji kapłańskiej *Optatam totus*, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*,) oraz tekstów ukazujących budowanie wspólnoty w Chrystusie poprzez sprawowanie liturgii; kształtowanie umiejętności formułowania pastoralnych wniosków i postulatów; pobudzenie do refleksji związanej z zaangażowaniem wiernych w budowanie wspólnoty Kościoła.

POLECENIE 1 s. 167: a) Przedstaw cechy Kościoła jako Ludu Bożego. b) Wskaż w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* treści, które

uwydatniają społeczny charakter Ludu Bożego. c) Wskaż w dokumentach Soboru Watykańskiego II zwłaszcza w Konstytucji o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* treści, które nawiązują do zaprezentowanej tematyki i ją poszerzają.

Cel – przypomnienie i pogłębienie znajomości w/w dokumentów ukazujących cechy Kościoła jako Ludu Bożego, zwłaszcza jego społeczny charakter.

POLECENIE 2 s. 170: a) Zapoznaj się ze wszystkimi tekstami soborowymi wskazanymi w powyższym tekście. b) Wyjaśnij na czym polega afektywne i efektywne budowanie wspólnoty. c) Dokonaj charakterystyki relacji kapłana, diakona z biskupem. d) Wyjaśnij w jaki sposób element hierarchiczny buduje wspólnotę Kościoła.

Cel – analiza tekstu Karola Wojtyły: *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II* oraz przypomnienie treści w/w dokumentów soborowych; kształtowanie umiejętności posługiwania się zdobytą, zwłaszcza formułowania wniosków i postulatów dla działalności duszpasterskiej.

Uwaga – zadanie przeznaczone w szczególny sposób dla alumnów.

POLECENIE 3 s. 174: a) Zapoznaj się ze wszystkimi tekstami soborowymi wskazanymi w powyższym tekście. b) Wskaż cechy dojrzałej postawy duchowieństwa i laikatu niezbędne w budowaniu wspólnoty. c) Uwzględniając nauczanie soborowe przedstaw zalecenia dla biskupów, kapłanów i zakonników dotyczące aktywności świeckich w Kościele. d) Uzasadnij twierdzenie: *Pierwszą i podstawową wspólnotą świeckich chrześcijan jest małżeństwo i rodzina*. e) Stwórz schemat przedstawiający możliwości zaangażowania laikatu w życiu eklezjalnej wspólnoty.

POLECENIE 4 s. 177: a) Wyjaśnij w jaki sposób w liturgii uwydatnia się społeczny charakter Kościoła? b) Ukaż w jaki sposób liturgia urzeczywistnia Kościół i na niego oddziałuje? c) Jakie jest zaangażowanie osób świeckich w przygotowanie liturgii w Twojej parafii?

Cel – analiza tekstu Karola Wojtyły: *U podstaw odnowy. Studium o realizacji Vaticanum II* oraz przypomnienie treści dokumentów soborowych w/w; pogłębienie znajomości roli laikatu, kształtowanie umiejętności rozeznania sytuacji społeczno-kulturalnej i kościelnej; znajomość granic możliwości współpracy świeckich z posługą kapłanów.

POLECENIE 5 (w podręczniku jako nr 6 – błąd) s. 180: a) Zapoznaj się ze wszystkimi tekstami soborowymi wskazanymi w powyższym tekście po czym określ charakter wspólnoty, jaka ma być budowana przez wszystkich w Kościele. b) Wyjaśnij, dlaczego Eucharystia jest podstawą w budowaniu wspólnoty.

Cel – pogłębienie znajomości dokumentów soborowych dot. roli liturgii w budowaniu wspólnoty w Chrystusie oraz kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą.

POLECENIE 6 (w podręczniku jako nr 7 – błąd) s. 184: a) Wskaż niezbędne warunki, jakie należy stworzyć młodemu człowiekowi w owocnym przeżywaniu liturgii. b) Jakie dostrzegasz niedomagania w tym względzie w Twojej parafii? Które z nich jawią się jako najpilniejsze do naprawy? Uzasadnij odpowiedź.

Cel – ukazanie możliwości realizacji wcześniej poznanych treści związanych z budowaniem wspólnoty w Chrystusie poprzez liturgię; pobudzenie do refleksji nad zaangażowaniem świeckich w budowanie wspólnoty; kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji w której jest prowadzona działalność Kościoła.

POLECENIE 7 (w podręczniku jako nr 8 – błąd) s. 184: a) Uzupełni poniższą tabelę⁶. W puste miejsca wpisz trudności w realizacji jakie dostrzegasz w znanej Tobie rzeczywistości parafialnej, bądź uzupełnij przejawy liturgii, których nie wymieniono poniżej. b) Tworząc wnioski wykorzystaj dotychczasową wiedzę z zakresu teologii pastoralnej. c) Porównaj swoje odpowiedzi z innymi pracami studentów. d) Możesz wykorzystać uwagi/wnioski zamieszczone poniżej. Pogrupuj je i wpis w odpowiednie miejsca w tabeli.

Cel – utrwalenie poznanych treści oraz kształcenie umiejętności: praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy, rozeznawania sytuacji w której jest prowadzona działalność Kościoła, formułowania wniosków i postulatów.

Wskazówka metodyczna – uczestnicy zajęć podzieleni na grupy wykonują polecenie przed zajęciami. Podział pracy dla poszczególnych grup może być różnoraki:

- O ile uczestnicy znają dobrze realia jednej parafii wówczas wykonują całość zadania jako pracę domową, w trakcie zajęć podczas prezentacji istnieje możliwość porównania wniosków oraz poprowadzenia dyskusji.
- Jeżeli uczestnicy pochodzą z różnych parafii, proponuję, by wybrali szczególnie interesujące ich aspekty przejawów liturgii. Przed prezentacją wniosków grupy powinny krótko opisać badaną rzeczywistość. W trakcie prezentacji osoby słuchające zapisują pytania, na które grupa odpowiada po swoim wystąpieniu.

Środki dydaktyczne – papier formatu A3 (do pracy w grupach).

⁶ Wykorzystano materiały robocze z *Komisji duszpasterstwa ogólnego*, która działała podczas synodu Archidiecezji Poznańskiej zakończonego 23.11.2008 r.

ROZDZIAŁ VII: Budowanie wspólnoty w Chrystusie poprzez słowo

CEL OGÓLNY: kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji kościelnej i społeczno-kulturalnej w której urzeczywistnia się Kościół poprzez martyrię; poszerzenie treści wykładu poprzez zapoznanie z dokumentami Kościoła oraz innymi tekstami.

CELE SZCZEGÓŁOWE: przypomnienie etapów kształtowania się katechezy oraz trzech rodzajów przepowiadania; poszerzenie wiadomości dotyczących eklezjologicznej koncepcji katechezy, podmiotu katechezy; analiza dokumentów Kościoła (Sobór Watykański II: Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus*, Paweł VI: Adhortacja apostołska *Evangelii nuntiandi*, Jan Paweł II: Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, Adhortacja apostołska *Redemptoris missio*, Adhortacja apostołska *Catechesi tradendae*, Adhortacja apostołska *Ecclesia in Europa*); znajomość historycznych uwarunkowań różnych przejawów urzeczywistniania się Kościoła w martyrii; kształtowanie umiejętności dokonania analizy znanej rzeczywistości Kościoła oraz formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 1 s. 193: Przedstaw w punktach lub za pomocą schematu: a) Przedstaw w punktach lub za pomocą schematu trzy rodzaje przepowiadania. b) Scharakteryzuj pięć etapów kształtowania się koncepcji celu i natury katechezy.

Cel – poszerzenie (przypomnienie) znajomości historycznego aspektu natury i celu katechezy.

Wskazówka metodyczna – polecenie studenci wykonują przez ćwiczeniami.

POLECENIE 2 s. 195: a) Przedstaw eklezjologiczną koncepcję natury i celu katechezy. b) Wskaż konsekwencje jakie wynikają z takiego ujęcia katechezy dla działalności katechetycznej Kościoła. c) Wskaż niedociągnięcia, jakie dostrzeżasz w budowaniu Kościoła jako wspólnoty w Twojej parafii (wspólnocie) w ramach martyrii. d) Przedstaw propozycje dla działalności duszpasterskiej Kościoła w Polsce ze szczególnym uwzględnieniem możliwości zaangażowania się w nią świeckich teologów.

Cel – uzupełnienie (poszerzenie) wiadomości dotyczących eklezjologicznej koncepcji katechezy; kształtowanie umiejętności wykorzystywania zdobytej wiedzy w opracowania poszczególnych problemów oraz formułowania wniosków i postulatów; znajomość granic możliwości współpracy świeckich i duchowieństwa w budowaniu wspólnoty w Chrystusie poprzez martyrię.

POLECENIE 3 s. 197: a) Przedstaw zagadnienie podmiotu katechezy w ujęciu eklezjologicznym. b) Wskaż miejsca w Konstytucji dogmatycznej o Kościele *Lumen gentium* oraz Dekrecie o apostołstwie świeckich *Apostolicam Actuositatem*, które potwierdzają eklezjologiczne ujęcie podmiotu katechezy. c) Przedstaw zadania spoczywające na wiernych wobec dzieci, które winny być realizowane w ramach martyrii. d) Jakie dostrzegasz niedociągnięcia w Twojej parafii w budowaniu Kościoła jako wspólnoty poprzez martyrię.

Cel – uzupełnienie treści wykładu, przypomnienie wcześniej poznanych wiadomości dotyczących podmiotu katechezy w ujęciu eklezjologicznym; analiza w/w dokumentów Kościoła oraz porównanie ich z sytuacją Kościoła (znaną studentom) w omawianym aspekcie.

POLECENIE 4 s. 200: a) Zapoznaj się z zaproponowaną treścią dokumentów: Paweł VI: Adhortacja apostołska *Evangelii nuntiandi*, pkt 70; Jan Paweł II: Adhortacja apostołska *Christifideles laici*, pkt. 23. b) Przedstaw związek katechezy dorosłych z inną wybraną przez siebie formą działalności Kościoła. c) Wskaż pięć podstawowych kryteriów istotnych dla katechezy dorosłych. d) Uwzględniając treści zawarte w poprzednich rozdziałach sformułuj postulaty, których realizacja ożywiłaby katechezę dorosłych w parafii Twojego miejsca zamieszkania.

Cel – zapoznanie (przypomnienie) z treścią w/w dokumentów; porównanie nauczania Kościoła ze znaną rzeczywistością wspólnoty parafialnej; studenci powinni znać istotne kryteria katechezy dorosłych oraz wykazać ich związek w budowaniu wspólnoty w Chrystusie poprzez martyrię; kształtowanie umiejętności formułowania postulatów i wniosków dla działalności duszpasterskiej.

POLECENIE 5 s. 204: a) Przedstaw uwarunkowania historyczne, które wpłynęły na proces wyodrębnienia się szkolnego nauczania religii w posłudze Kościoła. b) Ustosunkuj się do zdania ks. F. Blachnickiego, twierdzącego, że wprowadzenie szkolnego nauczania jako przedmiotu obowiązkowego w państwowych szkołach przyczyniło się do desakralizacji katechezy.

Cel – znajomość historycznych uwarunkowań, które wpłynęły na proces wyodrębnienia się szkolnego nauczania religii w ramach posługi słowa; kształtowanie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą w refleksji nad obecną realizacją martyrii w Kościele.

Wskazówka metodyczna – propozycja analizy tekstu oraz pisemne udzielenie odpowiedzi przed zajęciami dydaktycznymi.

POLECENIE 6 s. 210: a) Przed wykonaniem poniższych poleceń zapoznaj się także z treścią następujących dokumentów Kościoła: Paweł VI: Adhortacja apostolska *Evangelii nuntiandi*, pkt. 17–23, 44, 47; Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Catechesi tradendae*, pkt. 1, 69. b) Przedstaw relacje pomiędzy szkolnym nauczaniem religii i katechezy zawarty w dokumentach w trzech aspektach tematycznych: tożsamość szkolnego nauczania religii i katechezy, cele i zadania charakterystyczne dla tych form, środowiska w których ma miejsce owa posługa. c) Scharakteryzuj formację religijną związaną z integracją wiedzy i wiary w placówkach oświatowych.

POLECENIE 7 s. 217: a) Przedstaw związek szkolnego nauczania religii w nauczaniu Kościoła w Polsce. Wskaż cechy charakterystyczne dla tego nauczania. b) Zapoznaj się z dyskusją jaka toczyła na łamach miesięcznika „Katecheta” między Piotrem Tomasikiem a Radosławem Chałupniakiem. Ustosunkuj się do zaprezentowanych wypowiedzi.

Cel – poszerzenie wiadomości dotyczących urzeczywistniania się Kościoła w martyrii, zwłaszcza w ramach szkolnego nauczania religii i jego związku z katechezą, znajomość dokumentów Kościoła powszechnego oraz nauczania Episkopatu w Polsce na prezentowany temat; kształcenie umiejętności analizy współczesnej sytuacji Kościoła w oparciu o proponowane treści.

Cel dla wymagających – ustosunkowanie się do dyskusji jaka toczyła się na łamach „Katechety” dotycząca relacji między szkolnym nauczaniem religii a katechezą.

Wskazówka metodyczna – polecenia dla studentów ze strony 217 należy wykonać po gruntownym zapoznaniu się z proponowanymi tekstami nr 1–5 s. 204–221 oraz dokumentami Kościoła wymienionymi w poleceniu 6 s. 210.

POLECENIE 8 s. 222: a) Wyjaśnij znaczenie terminu *rekolekcje* oraz przedstaw jak były one realizowane w historii Kościoła. b) Odpowiedz na pytania: Jakie znaczenia mają rekolekcje w posłudze słowa? Jaki jest ich cel? Jakie warunki są niezbędne do owocnego przeżycia rekolekcji? c) Poszukaj i przedstaw możliwości udziału laikatu w różnego typu ćwiczeniach duchowych w Polsce.

POLECENIE 9 s. 228: a) Dokonaj syntezy treści trzech powyższych artykułów. b) Porównaj wyniki przeprowadzonej syntezy z doświadczeniem rekolekcyjnym w Twojej parafii. d) Uwzględniając specyfikę Twojej parafii wskaż płaszczyzny działania, które przyczyniłyby się do głębszego przeżywania rekolekcji przez wiernych.

Cel – znajomość historycznych uwarunkowań oraz znaczenia rekolekcji, jako jednej z form przepowiadania Słowa Bożego i ewangelizacji; kształtowanie umiejętności syntetycznego ujęcia proponowanego tematu, pobudzenie do refleksji nad rzeczywistością parafialną (znaną studentom) oraz umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

Wskazówka metodyczna – zaleca się zapoznanie z tekstami s. 210–217, przed wykonaniem polecenia nr 9.

POLECENIE 10 s. 232: Przedstaw sposoby przepowiadania Słowa Bożego w pracy misyjnej wśród Indian Moxo.

POLECENIE 11 s. 241: a) W jaki sposób misjonarze wykorzystywali muzykę w pracy ewangelizacyjnej? b) Poszukaj w dostępnej prasie katolickiej oraz literaturze artykułów przedstawiających współczesne wykorzystanie muzyki w dziele ewangelizacji. Przedstaw omawianą tematykę podczas zajęć.

Cel – znajomość różnych sposobów przepowiadania Słowa Bożego oraz pracy ewangelizacyjnej w działalności misyjnej.

POLECENIE 12 s. 246: a) Zapoznaj się z treścią następujących dokumentów Kościoła: Sobór Watykański II: Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes divinitus* pkt. 21; Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Christifideles laici* pkt 35; Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Redemptoris missio* pkt 32–38, 62; b) Uwzględniając zaproponowane powyżej nauczanie Kościoła, wyjaśnij dlaczego *cały Kościół jest misyjny i dzieło ewangelizacji jest podstawowym zadaniem Ludu Bożego* (DM 35). c) Przedstaw najważniejsze treści dotyczące działalności misyjnej Kościoła w powyższych tekstach. d) Poszukaj w prasie katolickiej, Internecie nowych przejawów działalności misyjnej i ewangelizacyjnej we współczesnym świecie. Spróbuj odnaleźć w dokumentach Kościoła uzasadnienia owej działalności.

Cel – znajomość w/w dokumentu Kościoła oraz współczesnych możliwości zaangażowania misyjnego.

POLECENIE 13 s. 248: a) W jaki sposób misjonarze byli świadkami Jezusa wśród Indian Moxo? b) Zapoznaj się z treścią Dekretu o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem* nr 12. W jaki sposób współczesna młodzież oraz dzieci mogą być świadkami wiary w XXI wieku? c) Jan Paweł II w Adhortacji apostolskiej *Ecclesia in Europa* wzywał do służby Ewangelii nadziei przez miłość, która ewangelizuje i jest obowiązkiem za którego realizację są odpowiedzialni wszyscy członkowie Kościoła (por. pkt 33). Zapoznaj się treścią dokumentu

(pkt 33–43). Spróbuj przedstawić różne przejawy świadectwa osób, które wymienia Papież w dokumencie.

Cel – znajomość w/w dokumentów Kościoła; zapoznanie ze sposobami ewangelizacji w różnych kulturach; uwrażliwienie na rolę świadectwa wiary w przepowiadaniu Słowa Bożego; kształcenie umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 14 s. 248: a) Uzupełni poniższą tabelę. W puste miejsca wpisz trudności w realizacji jakie dostrzegasz w znanej Tobie rzeczywistości parafialnej, bądź uzupełnij przejawy martyrii, których nie wymieniono poniżej. b) Tworząc wnioski wykorzystaj dotychczasową wiedzę z zakresu teologii pastoralnej. c) Porównaj swoje odpowiedzi z innymi pracami studentów. d) Możesz wykorzystać uwagi/wnioski zamieszczone poniżej. Pogrupuj je i wpisz w odpowiednie miejsca w tabeli.

Cel – utrwalenie poznanych treści oraz kształcenie umiejętności: praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy; rozeznawania sytuacji w której jest prowadzona działalność Kościoła; formułowania wniosków i postulatów.

Wskazówka metodyczna – patrz **POLECENIE 7** (w podręczniku jako nr 8 – błąd) s. 184.

Środki dydaktyczne – papier formatu A3 (do pracy w grupach).

ROZDZIAŁ VIII: Diakonia i caritas w budowaniu wspólnoty Kościoła

CEL OGÓLNY: uzupełnienie treści wykładu poprzez zapoznanie z dokumentami Kościoła, literaturą przedmiotu; kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji kościelnej i społeczno-kulturalnej w której urzeczywistnia się Kościół poprzez diakonię.

CELE SZCZEGÓŁOWE: poszerzenie treści wykładu; analiza dokumentów Kościoła (Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*, Deklaracja o wychowaniu chrześcijańskim *Gravissimum educationis*, Deklaracja o wolności religijnej *Dignitatis humanae*, Jan Paweł II: Adhortacja apostolska *Christifideles laici*; Adhortacja apostolska *Pastores dabo vobis*; List apostolski *Novo millennio ineunte*, Benedykt XVI: Encyklika *Deus caritas est*); znajomość historii diakonii i urzędów w Kościele oraz konsekwencji wynikających z wypaczenia tychże pojęć oraz sposobu jej sprawowania; pobudzenie do refleksji związanej z zaangażowaniem świeckich w budowanie wspólnoty Kościoła w ramach diakonii; kształcenie umiejętności rozeznawania sytuacji społeczno-kulturalnej, w której

jest prowadzona działalność poprzez diakonię i Caritas, umiejętność formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 1 s. 259: a) Przedstaw charakter władzy w Kościele oraz konsekwencje wynikające z wypaczenia jej pojęcia i sposobu jej sprawowania. b) Wskaż niebezpieczeństwa utrudniające budowanie wspólnoty w ramach diakonii. c) Które przejawy duszpasterskiego oddziaływania ożywiają chrześcijańską wspólnotę?

Cel – przypomnienie historii diakonii i urzędów w Kościele; kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji duszpasterskiej oraz formułowania wniosków.

POLECENIE 2 s. 261: a) Przedstaw zagadnienie diakonii na płaszczyźnie przedmiotowej tj. dyscypliny i prawa kościelnego oraz jego funkcji w budowaniu wspólnoty Kościoła. b) Uzasadnij twierdzenie: Caritas jest jedną z podstawowych funkcji urzeczywistniania się Kościoła. c) Uwzględniając treści zawarte w tekście 1 i 2 spróbuj napisać wnioski wypływające z diakonii i caritas dla teologii i duszpasterstwa. d) Jak przedstawia się znana Tobie rzeczywistość polskiego duszpasterstwa z wnioskami? Jakie są tego przyczyny? Jakie widzisz ewentualne rozwiązania dla duszpasterskiej działalności Kościoła w Polsce?

Cel – znajomość zagadnienia diakonii, jako funkcji w budowaniu wspólnoty; kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji duszpasterskiej oraz formułowania wniosków.

POLECENIE 3 s. 264: a) Omów istotę diakonii zawartą w nauczaniu Kościoła i teologii pastoralnej. b) Ukaż związek diakonii i mistyki oraz wynikające z tego konsekwencje dla duszpasterstwa. c) Przedstaw zadania wspólnoty wypełniane w ramach diakonii. Porównaj je ze znaną Tobie rzeczywistością parafialną. d) Jakie cechy powinna mieć diakonijna działalność eklezjalnej wspólnoty.

Cel – pogłębienie znaczenia istoty diakonii w budowaniu wspólnoty Kościoła w jej wymiarze wertykalnym i horyzontalnym; kształtowanie umiejętności rozeznawania sytuacji duszpasterskiej.

POLECENIE 4 s. 268: a) Zapoznaj się z następującymi tekstami soborowymi: KDK 35; DA 31; DWCH 1,2, 12; DWR 7; PDV 40; CHL 46. b) Przedstaw nauczanie soborowe dotyczące chrześcijańskiego wychowania. c) Wskaż powiązania martyrii, diakonii i liturgii w działalności wychowawczej wspólnoty Kościoła. d) Jakie zadania spoczywają na rodzinie chrześcijańskiej oraz wspólnocie parafialnej w omawianej działalności. Skonfrontuj swoją wypowiedź z rzeczywistością Twojej parafii. Jakie dostrzegasz możliwości, które do tej pory nie były

realizowane w pełnym wymiarze lub zostały pominięte? Uzasadnij swoją odpowiedź. e) Wskaż na niebezpieczeństwa powodujące wypaczenie funkcji diakonii.

Cel – pogłębienie znajomości w/w dokumentów Kościoła; kształtowanie umiejętności syntetycznego ujęcia urzeczywistnienia się Kościoła jako wspólnoty w trzech funkcjach oraz umiejętności rozeznawania sytuacji duszpasterskiej i formułowania duszpasterskich wniosków.

POLECENIE 5 s. 272: a) Przedstaw historię oraz struktury Caritas International oraz Caritas Polska. Poszerz zakres wiadomości o treści zawarte w literaturze przedmiotu. b) Zaprezentuj historię działalności Caritas w Twojej parafii.

Cel – poszerzenie wiadomości dotyczących Caritas International oraz zaprezentowanie działalności Caritas parafialnej.

POLECENIE 6 s. 275: a) Przedstaw kontekst społeczno-ekonomiczny zaprezentowany powyżej. Jakie aspekty są nadal aktualne? Jakie pojawiły się nowe uwarunkowania na które powinna odpowiedzieć wspólnota Kościoła? b) Wskaż cechy, jakimi powinna charakteryzować się wszelka działalność w ramach Caritas. Pomocne mogą być treści zawarte w Tekście nr 2 oraz poniższych dokumentach: Jan Paweł II List apostolski *Novo millennio ineunte*, pkt 50; Benedykt XVI: Encyklika *Deus caritas est*, pkt 18, 31.

Cel – analiza w/w dokumentów Kościoła; kształcenie umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 7 s. 283: a) Dokonaj analizy działalności Caritas w Twojej parafii. W pracy wykorzystaj treści zawarte w Tekście 1. b) Sprawdź, w jakim stopniu są realizowane cele i założenia strategii na lata 2007–2012 w działalności Caritas Twojej diecezji. c) Przedstaw priorytety działalności Caritas Polska. Które z nich są realizowane w Twojej parafii? Jakie trudności dostrzegasz w wypełnieniu założeń strategii? Jakie widzisz możliwości usprawnienia działalności.

Cel – podsumowanie wiadomości dotyczących urzeczywistniania się Kościoła jako Ludu Bożego poprzez diakonię i Caritas; pobudzenie do refleksji związanej z diakonią w znanej rzeczywistości Kościoła; kształcenie umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów.

POLECENIE 8 s. 284: a) Uzupełni poniższą tabelę. W puste miejsca wpisz trudności w realizacji jakie dostrzegasz w znanej Tobie rzeczywistości parafialnej, bądź uzupełnij przejawy diakonii, których nie wymieniono poniżej. b) Tworząc wnioski wykorzystaj dotychczasową wiedzę z zakresu teologii pastoralnej.

c) Porównaj swoje odpowiedzi z innymi pracami studentów. e) Możesz wykorzystać uwagi/wnioski zamieszczone poniżej. Pogrupuj je i wpisz w odpowiednie miejsca w tabeli.

Cel – utrwalenie poznanych treści oraz kształcenie umiejętności: praktycznego wykorzystania zdobytej wiedzy, rozeznawania sytuacji w której jest prowadzona działalność Kościoła, formułowania wniosków i postulatów.

Wskazówka metodyczna – patrz **POLECENIE 7** (w podręczniku jako nr 8 – błąd) s. 184.

Środki dydaktyczne – papier formatu A3 (do pracy w grupach).

ROZDZIAŁ VIII: Kariologia – teologiczna analiza aktualnej sytuacji działania Kościoła

CEL OGÓLNY: poszerzenie treści wykładu dot. kariologii;

CELE SZCZEGÓŁOWE: pogłębienie znaczenia kariologii dla teologii pastoralnej; znajomość stosowania metod badawczych w kariologii; analiza dokumentów Kościoła (Sobór Watykański II: Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium*, Konstytucja dogmatyczna o Kościele *Lumen gentium*, Konstytucja duszpasterska o Kościele w świecie współczesnym *Gaudium et spes*, Konstytucja dogmatyczna o Objawieniu Bożym *Dei verbum*, Dekret o posłudze i życiu kapłanów *Presbyterorum ordinis*, Dekret o działalności misyjnej Kościoła *Ad gentes*, Dekret o apostołstwie świeckich *Apostolicam actuositatem*; Jan XXIII: Encyklika *Mater et Magistra*, Jan Paweł II: *Al Siposio del Consiglio delle Conferenze Episcopali d'Europa sulli'insegnamento della religione cattolica nella scuola pubblica. L'inegnamento della religione: far conoscere il patrimonio oggettivo del cristianesimo secondonl'interpretazione autentica ed integrale che ne dà la Chiesa cattolica*. 15 aprile 1991; List apostolski *Novo millennio ineunte*); znajomość procesu kształtowania rozumienia kultury w XX wieku w nauczaniu Kościoła; kształcenie świadomości, iż kultura jest miejscem ewangelizacji.

POLECENIE 1 s. 292: a) Wyjaśnij znaczenie kariologii dla teologii pastoralnej. b) Przedstaw metody badawcze stosowane w badaniach znaków czasu. c) Wymień znaku czasu przedstawione w Konstytucji duszpasterskiej o Kościele *Gaudium et spes*. Zastanów się, które z nich są nadal aktualne oraz jakie nastąpiły zmiany od czasu Soboru Watykańskiego II. Porównaj swoje odpowiedzi z sytuacją polskiego społeczeństwa przedstawioną w rozdziale VIII pkt.: Kontekst społeczno-ekonomiczny działalności Caritas w Polsce

Cel – pogłębienie treści wykładu; znaczenie stosowania odpowiednich metod badawczych w kariologii oraz analiza w/w dokumentu Kościoła pod kątem odczytywania znaków; praktyczne wykorzystanie zdobytej wiedzy.

POLECENIE 2: a) Zapoznaj się z treścią następujących dokumentów: KL 6–7; KK 44; KDK 4, 21, 50; KO 4; DM 9, 14–15; 21, 40; DK 16; DA 14, 18; Jan XXIII: *Mater et Magistra* (zwłaszcza punkty: 34–45); b) Uwzględniając treści zawarte w tekście oraz powyższe dokumenty Kościół pogrupuj znaki czasu wg klucza przez siebie stworzonego.

POLECENIE 3: Przetwórz nowe znaki czasu i odpowiedź jakiej udzieli Kościół człowiekowi.

Cel – analiza dokumentów Kościoła oraz literatury przedmiotu prezentującej znaki czasu.

POLECENIE 4 s. 304: a) Przedstaw wymagania stawiane zaangażowanym w szkolne nauczanie religii w nowej sytuacji jednoczącej się Europy. b) Wskaż charakter i wartość omawianej funkcji posługi słowa w globalnym projekcie szkoły publicznej. c) Wymień aspekty odnoszące się bezpośrednio do nauczania religijnego w europejskiej perspektywie.

Cel – analiza przemówienia Jana Pawła II do uczestników Zgromadzenia Rady Konferencji Episkopatu Europy na temat nauczania religii katolickiej w szkołach publicznych w 1991 r.; kształtowanie umiejętności dostrzegania znaków czasu w nowej rzeczywistości Europy oraz możliwości skutecznego oddziaływania duszpasterskiego.

POLECENIE 5 s. 309: a) Przedstaw proces kształtowania rozumienia kultury w XX wieku w nauczaniu Kościoła. b) Wyjaśnij, dlaczego kultura jest właściwym miejscem ewangelizacji. c) Wskaż skuteczne metody ewangelizacji kultury. d) Wskaż zagrożenia grożące dziełu ewangelizacji.

Cel – analiza tekstów ukazujących znaczenie kultury w procesie ewangelizacji; kształcenie umiejętności rozeznawania sytuacji społeczno-kulturalnej oraz formułowania wniosków duszpasterskich.

POLECENIE 6: a) Przedstaw: współpracę Indian z misjonarzami, pełnione przez nich funkcje i wykonywane prace w redukcjach oraz służbę liturgiczną. b) W jaki sposób aktywność Indian w pracy ewangelizacyjnej przyczyniła się do powstania kultury misyjnej?

POLECENIE 7: a) Wskaż cechy charakterystyczne procesu transkultuacji wśród Indian Moxo. b) Przedstaw zmiany w redukcjach Indian Moxo, które doprowadziły do powstania kultury redukcji.

Cel – analiza tekstów w celu zapoznania się z działalnością ewangelizacyjną i powstaniem kultury misyjnej w Ameryce Południowej; wyjaśnienie pojęcia transkultuacji.

POLECENIE 8 s. 323: a) Wyjaśnij różnicę między programem duszpasterskim i planem jego realizacji. b) Wskaż niezbędne elementy w przygotowaniu programu duszpasterskiego oraz sposób jego opracowania. c) Zaprezentuj szkic podstawowej propozycji programu duszpasterskiego.

Cel – analiza tekstu pod kątem rozróżnienia programu i planu duszpasterskiego, znajomości podstawowych elementów składowych programu duszpasterskiego; próba przygotowania propozycji programu.

POLECENIE 9 s. 327: a) Opisz wspólnototwórcze elementy Kościoła. Wykorzystaj poniższy schemat. b) Wyjaśnij, dlaczego obraz/schemat drzewa może być wykorzystany jako propozycja do ogólnej wizji programu duszpasterskiego. c) Zapoznaj się z treścią listu apostołskiego Jana Pawła *Novo millennio ineunte* pkt 43–45. Wymień przejawy duchowości komunii. W odpowiedzi możesz posłużyć się poniższym schematem.

Cel – analiza dokumentu Kościoła; przypomnienie wspólnototwórczych elementów Kościoła oraz znaczenie ich uwzględnienia w programie duszpasterskim; praktyczne wykorzystanie zdobytej wiedzy.

POLECENIE 10 s. 332: a) Zapoznaj się z treścią następujących dokumentów: Jan Paweł II: List apostołski *Novo millennio ineunte*, pkt. 29–40; Sobór Watykański II: Konstytucja o liturgii świętej *Sacrosanctum Concilium* pkt 10. b) Wykorzystując teksty biblijne (zwłaszcza J 15,5 i Łk 5, 4–5) oraz wspomniane dokumenty, spróbuj „dokończyć” zaprezentowaną powyżej część artykułu. W swoim opracowaniu możesz wykorzystać także schemat drzewa. c) Porównaj swoją pracę z tekstem oryginalnym. Artykuł został zamieszczony także w: „Przegląd Powszechny”. T. 311: 2001 nr 12 s. 278–288 oraz T. 312: 2002 nr 1 s. 11–22.

Cel – podsumowanie wiadomości i umiejętności zdobytych podczas ćwiczeń z teologii pastoralnej; kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą i umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków i postulatów oraz całościowego spojrzenia na Kościół jako komunię.

Wskazówka metodyczna – proponuję, by studenci wykonali pracę samodzielnie przed zajęciami. Podczas zajęć dwójka osób zapoznaje się z artykułem sąsiada, po czym pisze krótką recenzję, którą prezentuje całej grupie.

POLECENIE 11 s. 333: a) Wykorzystując treści zawarte w rozdziałach V–IX przedstaw powiązania liturgii, martyrii, diakonii z wiarą i wspólnotą człowiekiem, kulturą. Pomocą mogą służyć poniższe tabele. Uzupełnij w nich brakujące treści. b) Spróbuj przedstawić znaną Tobie wspólnotę w Kościele (np. parafialną, diecezjalną) wykorzystując w prezentacji schemat zamieszczony w dalszej części tego rozdziału. Pomocne mogą być treści szczególnie następujące rozdziały: – część VI rozdz. Budowania wspólnoty Kościoła poprzez liturgię – propozycje realizacji, – część VII, rozdz. Budowania wspólnoty Kościoła poprzez martyrię – propozycja realizacji, – część VIII Budowania wspólnoty Kościoła poprzez diakonię – propozycja realizacji.

Cel – powtórzenie wiadomości i utrwalenia umiejętności podczas podstawowego studium teologii pastoralnej; kształcenie umiejętności posługiwania się zdobytą wiedzą i umiejętności formułowania duszpasterskich wniosków oraz całościowego spojrzenia na Kościół jako komunie.

Wskazówka metodyczna – praca w grupach, ponadto patrz: **POLECENIE 7** (w podręczniku jako nr 8 – błąd) s. 184.

Środki dydaktyczne papier formatu A3 (do pracy w grupach).